

BIBLIOTECA PEDAGOGICA

CULTURA MORALĂ A TINERIMEI

DE

Dr. TOMA DICESCU

Profesor la școala normală „Carol I” din Câmpulung

CAMPULUNG

Tipografia Al. Valescu & G. Moisescu

1898

Pretul 60 bani

BIBLIOTECA PEDAGOGICA

59641

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICA

No 2848

CULTURA MORALĂ A TINERIMEI

DE
DR. TOMA DICESCU

Profesor la școala normală „Carol I” din Câmpulung

CAMPULUNG
Tipografia Al. Valescu & G. Moiescu
1898

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI
COTA 59641

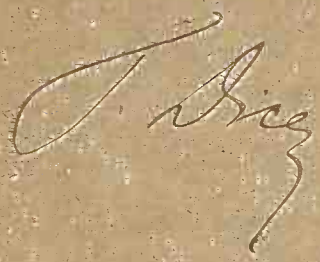
56

B.C.U. Bucuresti

C142905

RC220152

Tote exemplarele vor purta semnătura autorului.

Cultura morală a tinerimei^{*)}

De la icóna culturii moderne a timpului nostru se ivesc ca trăsuri caracteristice: progresul vădit în toate ramurile industriei, dezvoltarea tranzațiilor felurite și înflorirea comerțului: fenomene ce întrec foarte mult limita timpurilor trecute a țării noastre.

Pretutindinea vedem o activitate continuă și manifestări multiforme a societăților născându-se pentru progresarea intereselor materiale și intelectuale în diferite direcțiuni. Cu animație vie presa urmărește starea social-politică a timpului nostru și pune în perspectivă reforme și tendințe în toate terenurile activității omenesci.

De toți însă se neglijează ceva foarte esențial, în paguba viitorului națiunii noastre; da, toți uităm ceva, ce ar trebui

*) Cuvîntarea delegatului școlilor de băieți No. 5, 7, 22 și 24, ținută cu ocaziunea împărțirii premiilor în ziua de 26 Iunie 1895, în localul școlii de băieți No. 7. București.

considerat ca temeliea edificiului național.

* *
*

O mișcare febrilă a spiritului veacului a prins organismul întreg social, străbătând până în stratele cele mai de jos ale populației, făcându-se și aci pretențiuni de îmbunătățiri prin răspindirea culturii în masă poporului. Și mulți **ideologi** sunt chiar convinși, că înlăturarea crizei materiale a claselor muncitoare s'ar putea efectua numai și numai prin cultura progresivă a școlii. De aceea școla prin direcțiunea epocii noastre este și ea împinsă de curentul progresului, este apucată în undele lui și e nevoită să treacă ca o luntre șovăitoare prin multe greutăți. Chestiunea școlii a început de câțiva ani să ocupe toate spiritele luminate. Unele din ideile lor au prins chiar ast-fel de rădăcini, în cât altele nici nu se mai iau în considerațiune, deși multe din nouile idei pornesc din puncte de vedere practice, din experiența luminată de teorie.

Lupta societăților pentru statute și dispozițiuni noi este un proces necesitar de natură. De aceea îmbunătățirea continuă a stării sociale este în sine, fără discuție, un lucru foarte de dorit, și năzuințele pentru deslegarea chestiunilor vieții materiale se află chiar în natura omenească.

Nici n'am obiecta de loc în contra cerințelor timpului către școlă, dacă planurile neconținute, ce se fac pentru școlă s'ar putea și executa în realitate, și dacă am fi siguri, că fericirea poporului ar depinde de executarea acestor planuri. Imi place să tot vorbesc de popor, și din convingere dic, că *mântuirea poporului va fi mântuirea publică!* Eu doresc, ca pentru

ori-ce Român, să predominie acest *categorie imperativ*: «*Mântuirea publică să fie legea cea mai supremă*».

Despre posibilitatea aplicării diferitelor planuri de reforme pentru binele obștesc nu e timpul să vorbesc aci, căci ori-cine, care se ține pe calea practică a experienței, scie foarte bine că, *cu toate inovările ideale nu putem forța natura intelectuală în contra legilor și mersului ei de descultare*. Dar să-mi fie permis a mă ocupa pentru astă-dată de presupunerea condiționată, indicată ici și coela în cursul tratării, și să lămuresc chestia foarte ardentă: *pe ce temelie sigură să sprijină adevărata mântuire publică?* Răspunsul este simplu, dar categoric: *fericirea societății cere în prima linie o basă morală durabilă*. Răsfoind istoria popoarelor civilisate, ce noi cunoșcem, vom găsi confirmarea vorbelor, că acele popoare numai atita se află în starea de fericire, pe cât timp virtuțile cetățenești înflorau la ele, pe cât timp aceste virtuți găsiu puterea lor de rezistență în simțul simplu, naiv al națiunilor pentru *drept și dreptate*, pe cât timp *moralitatea era regină pentru toți!*

Corupțiunea socială råde și sapă încet organismul social până ajunge la o ruptură subită; și urmările triste și inevitabile au fost în totdeauna luptele de partide, răsbóie civile, crise de tot felul și în fine nimicirea independenței naționale! Indreptându-ne acum privirea asupra stărei morale actuale, *cu tot progresul intelectual mult lăudat*, nu ni se presintă o priveliște îmbucurătoare; și cu mâhnire trebuie să recunoștem tristul adevăr, cum-că *corupțiunea mo-*

rală sapă și sdruncină temelia clădirei noastre sociale. În primul rând observăm limbajul neînfrânat *al preseii*, care aruncă ca un vulcan *ura și disprețul* pretutindenea; apoi *indiferința și egoismul* ce ne-a coprins pe toți; *înșelătoriile* ce nu se mai sfârșesc; descreșterea bogățiilor prin risipă și *extravaganțe neînchipuite*; nepăsarea de viitor; proceduri precipitate și nechibzuite; o turbată poftă de câștig material prin întrebuințare de mijloace nepermise; *dreptatea uitată cu totul* etc. etc.

.....

Aceste caracterisări fugitive ale timpului în care trăim — fenomene de salbătăcire morală — zugrăvite încă într'un colorit de tot slab, de sigur nu sunt proprii să ne bucure, și declarăm pe față, *că fără o reformă radicală a moravurilor noastre nu vom putea visa adevărata fericire a societății*. Și să ne mai mirăm de creșterea, care dă mult de gândit, a tinerimei noastre!!!

Precum istoria tot așa și experiența de toate zilele ne învață, că înaintarea stărei materiale nu poate aduce fericirea poporului; nici cultivarea minții nu poate ajunge la acest rezultat, dacă se neglijează *partea morală, singura care întemeiază fericirea unui popor*. Așa numita civilizațiune nu poate singură să oprască surparea bazelor organismului social, ci din cóntra grăbește chiar sosirea rúinei adusă de corupțiune. Este evident dar, că de mult mai mare importanță este starea morală pentru binele obștesc decât progresul științific în parte, și prin urmare, conform celor dișe, *cultura morală a junimei este mai importantă de cât cea în-*

telectuală. S'a țin de mult și este un adevăr netăgăduit că: «Cine câștigă în științe și perde în moravuri, mai mult perde de cât câștigă.»

Dar cum cultura adevărat morală presupune și simțul de «Eû», presupune adică conștiința de morală; și cum dispozițiunile și acțiunile omenilor numai atunci au valoare morală, dacă sunt izvorâte din propria voință și conștiința de bine și adevăr, negreșit că nici nu s'ar putea închipui o cultură morală fără o paralelă dezvoltare a intelectului. Dacă am țin mai adinióră că cultura inimei și a voinței este mai importantă pentru binele omului de cât unilaterală cultura intelectuală, nu voesc să țin: *a o neglija pe această*; dar să nu așteptăm fericirea socială numai de la ea, neglijindu-se din cauza ei *partea morală*, care este, repet și afirm, *cea mai importantă*. Nici nu voesc de asemenea să țin, că interesele materiale nu cer categoric minte și cunoștințe. Dumnezeu a dat omului *minte* și *inimă*: amindouă trebuie cultivate, dar într'o armonie salutară, și într'o cuvenită apreciere a fiecăria.

Cine-va dintre dumnea-voastră mi-ar țin: dar în timpul nostru cam lipsesce *buna disciplină* în educațiunea junimei! Acesta am constatat-o și o constatăm zilnic cu multă părere de rău. Vom pune acesta în evidență în cursul tratării, lăsând să se citească încă multe printre rinduril. Intrebarăa, cē ar trebui să ne-o punem cu toții, *părinți* și *invocători*, ar fi, ce să facem ca să putem ridica nivelul moralității copiilor noștri? Reflectând cu mare interes asupra acestei chestiuni, a culturii etice, trei factori de căpe-

tenie ne atrag atențiunea : familia, societatea școlă. În privința factorului din urmă vom scoate la iveală numai ore-cari puncte, ne creștând oportun a trata aceasta mai pe larg și mai aprofundat, mai cu seamă că școlă nici nu mai are multă putere, după ce copilul a trecut de sub a-toritatea învățătorului său.

Familia este primul și principalul factor pentru ameliorarea moralei junimei, și pînă nu se va îndrepta familia, nu ne putem aștepta nici la junime absolut morală. Și, dacă voim să avem îndreptare, trebuie înainte de toate ca părinții să dobîndească o justă pricepere de educațiunea copiilor și apoi să înceapă activitatea lor pe bază bună moral-religiösă. Toată activitatea de cultură etică, ce nu pornește de la acest fundament solid, este neputincioasă în fața corupțiunii timpului nostru, și starea noastră morală va cădea încă mai mult, dacă familia nu se va opune energie influenței rele a timpului.

— În multe familii există minte sănătösă, pricepere și dorința de bună conducere; dar dese ori lipsesce energia necesară de a combate și a birui dificultățile contrarii.

Dacă voim ca educațiunea copiilor să pornească bine și să fie condusă cu succes în cercul familiei, se pune ca condițiune indispensabilă în prima linie: *exemplul, model de căsnicie, pe lîngă instrucțiunea și călăuzirea bună a copiilor; apoi supravegherea lor ne adormită și înlăturarea influenței rele din afară.*

Puterea exemplului asupra altora a devenit proverbială și fără a fi nevoie să facem despre aceasta multă discuție filosofică, spun că aceasta

s'a confirmat în deajuns prin experiența tuturor timpurilor.—Dar, *mai mult ca or-ce, exemplul părinților influențează inima simțitoare a copiilor*. Cu privire la modul de cugetare, de simțire și de apreciere, copiii în de obște imitează pe părinți și pe cei—l'alți educatori ai lor; copiii își însușesc modul de cugetare și de acțiune de la părinți, în cât am putea dice că ființa, caracterul părinților, reese ca dintr'o cadră, *obiectivat și intrupat*.

În privința influenței puternice a exemplului din familie adoptăm în totul ideile unui autor din trecut, care cu privire justă psihologică se pronunță ast-fel:

«*Exemplul bun* în familie nu numai că este cel mai bun factor în educație, dar adese ori este unicul. Sufletul copilului se poate oare cum compara cu o **camera obscura**, în care se oglindesc tot ce străbate în ea. Tot ce nu pornește din natura noastră originală, se naște din influența, fără încetare, a exemplului.—Adevărații învățători ai noștri sunt *saptele ce ne încunjură*. Cine voește să asigure sănătatea morală a unui copil, trebuie înainte de toate să curețe atmosfera morală în care respiră. Părinții trebuie să înceapă de la ei înșiși și să-și pună prima grijă asupra lor înșiși. Învățătura cea mai bună nu se dobîndește prin ceea ce vorbesc ei copiilor; *ei prin ceea-ce ei fac*. Cum voesc părinții să îndemne pe copil la silință, la activitate folositoare, dacă ei înșiși sunt ne activi? Cum voesc că copilul să devie un om sincer, iubitor al adevărului, dacă ei înșiși nu onorează de loc adevărul? Dacă nu pedepsesc cu disprețul minciuna și ipocrisia? Și așa în totul! Fapta, singur

exemplul este care influențează viu pe copil și-l formează pentru buna imitare a altora. Cuvintele singure sunt sunete goale și se uită repede. Se poate chiar ca un om care vorbește moral, dar trăiește imoral, să vateme mai mult de cit unul, care, nici nu caută sa acopere cu vorbe acțiunile sale rele. Acela dă exemplu de ipocrisie. Greșala aceasta ne ertată de a avea una in gură și alta in inimă se comite des in educațiune. Părinții voesc să îndemne pe copiii lor la cele bune, anume și in ale religiunei, dar ei inșiși cred, că pot ale trece cu vederea. Câți părinți nu sunt, cari trimit pe copii lor la biserică, ca să-și îndeplinească datoriile lor religioase, pe când ei inșiși se cred dispensați de aceste datorii! Ei cred, că copiilor poate sa le fie acésta folositor și necesar, dar pentru ómenii mai in vîrstă și anume pentru cei așa numiți „**culți**“ nu se mai cuvine, nici nu mai e necesar. Acestea sunt scuze deșerte, cu cari cred să acopere óre-cari goluri. Ceia ce părinții voesc ca copii lor să facă, acésta ei inșiși trebuie s'o facă; căci alt-fel și copiii dacă o fac, nu o fac din impuls moral, ci numai forțat, numai penru aparență. Așa dar lucrul principal in educațiune este nu impunerea *prin corbă*, ci învățatură *din faptă*; nu cuvintele educa, ci exemplu viu. Ori-cine, care voeste să se ocupe cu educațiunea copiilor, trebuie mai întii să ajungă la *încheerea* proprii sale educații: *iată* ce se cere anume de la părinți. Dar, durere, sunt mulți care nu-și cumosc *marea datorie* in tot copriusul ei b)

Ast fel grăesce înțeleptul autor și noi nu avem de cit să luăm învățatură.

Dar pe lingă *bunul exemplu* și influențele

sale dinamice se mai recomandă încă în educa-
 țiune și influențarea pozitivă, directă, atât a fa-
 miliei (it și a școlii : prin oportune sfaturi mora-
 le, călăuzire, obișnuire, îndemn, amenințare și
 chiar pedeapsă, *dacă va fi nevoie* ; dar acea-
 sta de tot rar și să se execute *negreșit* ce s'a
 hotărit. — În totul însă : energie prudentă, tact iu-
 bire !

Educațiunea în familie trebuie să aibă în vedere
 următorul înțelept program : dezvoltarea, forma-
 rea și îngrijirea dispozițiilor și sentimentelor
 bune ; direcțiunea și întărirea voinței pentru îm-
 plinirea consciincioasă a datorilor ; obicinuirea în
 purtarea cuviincioasă *în cuvînt și în faptă* :
 adică tot ce cuprinde adevărata și complectă cul-
 tură etică. Accentuez însă, că numai atunci vom
 avea rezultate durabile, dacă și consciința moralo-
 religioasă a părinților și a educatorilor este curată,
 și dacă ei cu toții înțeleg și simt motivele no-
 bile ale principiurilor și actelor moralei. Timpul
 nostru este prea dedat unui curent, venit dintr'o
 țară, *ce în privința morală ne-a adus*
multe rele, curent ce-l putem numi ido-
lul culturii umanitare, exagerate, — civilitate
 rău înțelesă, politeță rafinată, dar ne sinceră ! S'a
 crezut chiar *aiurea*, că sub pomposul nume de
 «*încetămînt civic*» și de «*manieri*» s'ar pu-
 tea cuprinde tot terenul moralei ! Dar această cul-
 tură umanitară, *mai bine dis cosmopolită*,
 este prea adesea ori numai *o noțiune conven-*
țională, ca să nu dic ca Max Nordau «*o min-*
ciună convențională», un exterior amăgitor,
 căruia îi lipsesce adevăratul și trainicul conținut
 moral. Da, acestei culturi superficiale îi lipsesc
 motivele nobile, entuziasmul cald și sincer, con-

sciința adinc înrădăcinată a datoriei!

Ca om de școlă mă exprim categoric: *cultura adevărat umanitară* trebuie să aibă un fundament religios, și acesta este *caritatea creștină*, adică iubirea a proapelui, iubire liberă de ori-ce egoism, iubire isvorită numai din stima tuturor oamenilor, considerați ca frați. Creștinismul este *religiunea iubirei*. Din morala creștină, bazată pe principiul cardinal al iubirei și al stimei reciproce se înalță adevărata *umanitate creștină*, care singură este de folos!

Așa numita «*umanitate*» după croiala modernă, crede, că moravurile curate ar putea isvorî din maturitatea intelectuală a conștiinței și din libera determinare de sine, fără simțul religios, fără a se îngriji direct de înobilirea sentimentelor. Acesta poate să fie adevărat într-o cîtva, dar nu absolut. «*Umanitatea*» ast-fel înțeleasă ne lasă reci și este fără putere intensivă. Această «civilitate», să mai adăogăm, depinzînd de capriciul și dispozițiunile momentului, se poate manifesta în plăcute forme sociale, în afabilitate atrăgătoare, dar ipocrită, într-o flexibilitate care place: în fond însă lipsesc căldura inimii, lipsesc iubirea sinceră de aproapele! Afirm, se poate chiar sub această mască să se ascundă cele mai lașe sentimente, cele mai rele intențiuni. De aceea recomand părinților *acea educațiune morală, care innobilează interiorul omului, făcîndu-l bun și dîndu-i o direcțiune sănătoasă în cugetări, sentimente și voință*.

În unele cercuri predomină ideea, că instrucțiunea dobîndită în școală conduce deja pe om pe treapta privirei juste în viață și că ar putea să

formeze caractere morale. Această idee este cu totul greșită. Această idee s'a născut de acolo, că nu se calculează, nu se ține socoteală de *partea intunecoasă* a naturii omenesci, din cauză că se uită *inclinările rele innăscute*, se uită afectele și slăbiciunile voinței omenesci. Această credință deșartă trebuie să dispară, dacă ne gândim la evenimentele tragice ale istoriei omenirii, din trecut și din prezent, și dacă am primit învățămintele trecutului, și dacă ne-aș folosit probele pipăite, pline de desnădejde ale actualității....

Omul are nevoie de un sprijin pe toate treptele vârstei, în toate pozițiile existenței sale, și acest sprijin bine-făcător este religia, *negreșit religia cum trebuie a fi înțeleasă!*

Un alt punct important în codul datoriilor educației familiare este supravegherea conștiințoasă a junimei, spre a înlătura ori-ce influență rea, venită din afară.

Fluidul intelectual al timpului în care trăim, în amalgamul său de elemente morale și imorale influențează pe toți, până chiar și pe lumea copilărească. Copiii nu pot fi ermetic excluși de influența vătămătoare a lumii, căci și ei fac parte din organismul social și trebuie educați pentru viața reală, pentru că în lume și cu lumea vor trăi. Pe ne băgate de seamă se strecură otrava în sufletele copiilor prin mii și mii de canale, mai fine ori mai grosolane: *prin mișcarea comerțului de pe străde și târguri, prin schimbările felurite a intimplărilor zilei, prin frecventarea cu camarazi etc.*

Familiei i se impune să ferească cât se poate pe membrii ei de influențele rele, paralisându-le puterea, când efectele acestor influențe s'ar da pe

față. Această însărcinare nu este tocmai lesne de executat, anume la oraș; dar părinții raționabili o vor face cu inimă de părinte, și avem în această privință multe exemple laudabile. *Mijloace* spre înlăturarea înrîuririlor rele sunt: alegerea cu îngrijire a camarărilor de joc a copiilor; împiedicarea ocaziunilor de lenevie; și după recreație necesară, un îndemn ne șovăitor la activitate folositoare; în fine, supravegherea ocupațiilor copiilor, supravegherea conduitei lor acasă, cum și pe drum, și cercetarea de modul purtării lor la școală. Anume atragem atențiunea părinților asupra a două lucruri ce periclităza reușita morală a copiilor: *neactivitatea prelungită și lectura rea*.

Lipsa de ocupațiune, ce câmp roditor pentru isbucnirea tuturor nebuniilor și desordinelor, de care se fac vinovați copiii fără control! Și cîți părinți nu sunt, care ziua întreagă nu se îngrijesc de copiii lor, lăsându-i pînă tirziu noaptea afară din casa, poate pe drumuri! Anume la oraș, este foarte primejdios de a lăsa ne supravegheați copiii mai mărișori, unde prin contact cu diferite elemente stricate, dobîndesc fel de fel de năravuri, *ce sguduesc pomul* în desvoltare! Ne activitatea este deja în sine o mocirlă plină de miasme vătămătoare: prin împrietenirea cu copii răi, fiii noștri ne activi au privilegiul de a deveni și mai răi. Inclinațiile rele virtual dormitează în natura omenească; ca firele de iarba ele es la iveală, se hrănesc și cresc prin seducțiunea vecinătății rele. Toate acestea să le aibă parinții în vedere, dacă în realitate voesc binele copiilor lor. Și, dacă vom cerceta, vom găsi exemple, că chiar părinții au suferit din cauza urmărilor triste ale

neîngrijirei de moralitatea copiilor lor ! Se vorbește a se înființa asiluri pentru copii mici, spre a le feri corpul de primejdie ; și eu sunt de părere ca comunele să facă aceasta, în diferite părți ale orașelor pentru populațiunea săracă. Să nu uităm însă, că și cei mai marișori au nevoie de supraveghere și îngrijire morală. Urmărilor deplorabile ale nepăsării noastre sunt: destrăbălarea copiilor, ce adună tot ce ved și aud după strada; bătăi și certe în toate dăilele, vătămarea proprietății altuia și a așezămintelor publice, hoții, insultarea trecătorilor, larmă pe stradă, nerușinare și necuviințe de tot felul. Aceste fenomene triste în purtarea copiilor se observă mai cu seamă în timpul vacanței celei mari, când copiii sunt pe acasă, și mai cu seamă, este vorba de copiii ce au terminat cursul primar, ori de aceia cari, din diferite motive, au întrerupt cursul învățaturii și stau fără nici un rost pe acasă. Judece ori-cine cât de puțin a putut influența școla în privința îmbunătățirii, în mod durabil, a moravurilor copiilor noștri!

Dacă familia este datore să observe cu cine sunt copiii în relațiuni dilnice de cameraderie, și cum ce fel de purtări au în toate locurile, nu este de asemenea mai puțin important să se observe și cum își petrec timpul în recreațiuni, și care este ocupația lor intelectuală. Din această ocupațiune face parte lectura amuzantă. În acest punct neîngrijirea și indiferența multor părinți este revoltătoare. Rare-ori cine-va ia în băgare de seamă cum ce citesc copiii. Am observat, cu durere, cum se schimbă între copii, chiar de cursul primar, cărți ce nu mai pentru vârsta lor nu sunt potrivite. Ce otravă înghite și nesimțite sufletul tinerului ! Depărtăm *otrava* corpului din mâna copiilor, dar

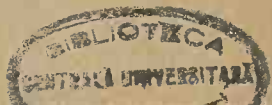
de *otrava* morală nu ne îngrijim! Ar trebui să dăm în mâna copiilor noștri numai o lectură cu îngrijire alésă, controlând bine coprintul, și numai la timp potrivit. Prea multă lectură, în particular, chiar din cărți nevătămătoare nu face pentru tinerime, fiind-că nu numai că răpesc școlarilor timpul ce trebuie dat studiului, dar le ia și plăcerea pentru un studiu mai serios. Și încă mai rău merge, când tînerul e coprint de *mania lecturii*, când gustul de citit, ne fiind bine călăuzit se strică, și el, tînerul, apucă calea greșită, dându-se cu totul la citirea romanelor, pe cari și le procură cu ori ce preț. Eū vorbesc de lucruri știute, căci, cu durere, în multe familii am vădut cum copiii încă nedesvoltați în de ajuns, și mai cu seamă fetele, sug veninul a fel de fel de publicațiuni, care aū inundat literatura noastră. Repet, din cauza importanței lucrului, că citirea broșurilor rele și a unor jurnale, fără scrupul, poate să otrăvească sufletul tinerimei, căci de cele mai multe ori nu se narează de cit *imoralități*, *fapte necuviincioase*, scandaluri; și judecata micului cititor nu poate aprecia, după merit, cea ce se coprinte în ele. Pentru copii, chiar citirea romanelor bune oferă desavantage. Ele înlătură plăcerea de a se ocupa cu lectura direct instructivă; răpesc timpul ce ar trebui consacrat îndeplinirii cu exactitate a obligațiunilor lor; nasc vederi nedrepte și sucite cu privire la viața reală; turbură și adese-orî distruge chiar nevinovăția sentimentelor moralo-religioase; strică adesea fantasia prin icóne și idei până într'atât, că urmările triste nu sunt numai caractere josnice, triviale, ci degenerare fizică și slăbirea totală a sistemului nervos, și mai ales, aceasta se observă bine la fete.

Dar nu numai romanele sunt vătămătoare, ci toate producerile rele ale *presei*, și cari produceri nu sunt potrivite vârstei, fie ele prezentate sub ori-ce formă. Așa dar, sunt de părere, ca toate broșurile, pamfletele, articolele de jurnale cu povești scandalose și criminale, toate acestea să fie cu îngrijire depărtate din odaia copilului și din vederea lui, spre a nu i se jigni sentimentul lui delicat, spre a nu i se *otrăvi* sufletul.

În adevăr, educațiunea morală depinde principalmente de la părinți, dar nu numai de la ei.

Multe alte lucruri au aci înriurire mare, și anume: *mediul încunjurător, relațiunile comerciale, stările sociale, spiritul școlului, presa, autoritățile și școla*, propriu zisa. Toți acești agenți modificatori ai moravurilor trebuie luați în considerațiune, și să căutăm mijloace pentru îndepărtarea rețelilor.

Presă în timpul nostru a devenit o tribună a publicității, o putere socială, care reprezintă toate chestiunile vitale, toate interesele intelectuale și materiale. Ea este pulsul și nervul vibrant, care strabate și pune în mișcare tot organismul social. Tocmai de aceea elementele sale cele rele contribuiesc mult la corupțiunea morală, sguduind tronul social, rătăcind și încurcând noțiunea de moralitate, și ideile morale după partide și tendințe, și străbătând în jos până în stratele cele mai de jos ale populațiunii. Starea socială este într-o conținută fermentare și agitațiune, pentru chestiuni și scopuri materiale și politice. În fine duhul predominant al timpului este un duh prea al *lumei vane*, care de și poartă în fruntea lui ca motto: «**Cultură și progres**», dar este un duh de negațiune, care ignoră și înlătură tot ce prive-

sce ținta cea mai înaltă a existenței omenesci. De aceea cultura progresivă intelectuală nu poate să ne păziască de stricăciunea progresivă a moravurilor. De și egoismul timpului nu voesce să mărturisască acesta, cu toate acestea, este un fapt învederat și observațiunea devine tot mai concretă, că pe cât descresce sentimentul religios și temerea de Dumnezeu, tot pe atât va descresce și respectul în fața legilor divine și omenesci.

Și în acest fel de timpuri, sub acest fel de înriuriri crește tinerețea noastră! În casă, în societate, pretutindenea, numai exemple rele! De ce să ne mai miram, dacă unii din copii ni se prezintă îndrăzneți și ne înfrânați! Și nu vorbesc aici de sburdălniciile trecătoare, proprii vârstei copilărești, pe cari în «*Levana*» neîntrecutul scriitor *Jean Paul Richter* le descrie așa de admirabil în stilul său înflorit! M'am oprit la defecte morale pronunțate.

Tinerețea scie cât de departe poate să meargă cu neorânduile, fiind convinsă că nici nu poate fi vorba de intervențiunea autorității. Luând în considerațiune aceste observări juste, credem, că este o necesitate impunătoare, ca să se facă orice-cari constrângeri, în interesul generațiunii tinere, pentru apărarea și păstrarea bunelor moravuri. Este o afacere urgentă, care trebuie să ne intereseze pe toți, căci această generație tinere va da Statului și comunei nu cetățeni onestți și muncitori, ci elemente periculoase, vătămătoare.—Din acest punct de vedere să scotem la ivelă câte-va momente importante.

Anii cei mai decisivi pentru formarea și consolidarea caracterului moral al tinereții sunt aceia ce vin după terminarea școlii primare, până

la majoritate. Acest timp este pentru *educațiunea morală* bogat în consecințe. În acești ani este momentul hotărâtor, când se pot forma pentru societate membrii plini de moralitate, sau se pot naște *subiecte periculoase* Statului și foarte vătămătoare binelui comun.

Acest timp, care mai cu sémă la noi, la Români, este puțin observat, ar trebui pus sub epitropia și controlul sever al societății. În această privință, dacă nu voim să imităm pe popoarele culte, **dar si morale**, ale timpului modern, am putea să mai învățăm câte ceva de la popoarele antice*) de la Ebrei, de la Perși, de la Greci, de la Romani, cum și de la alte popoare, de la cari ne-au rămas date istorice și culturale.

Ce observăm în dezvoltarea tinerimei? Puterea fizică crescând din ce în ce, fazele pubertății dezvoltându-se, impulsul crescând al sensualității, șovăirea sentimentelor și înclinațiunilor; predispozițiunile individuale, unite cu nematuritatea caracterului, și puterea voinței neîntărită în de ajuns; impulsurile tinzând spre *neactivitate și voluptate*, boldul mândriei și al egoismului juvenil

*) Este un fapt constatat, că multe idei pedagogice au trecut de la *cei vechi la cei noi*, așa că anticitatea, cu drept cuvânt se poate considera ca baza *ideilor noi* pedagogice.

De la Chinezi: însușirea abilității mecanice și *pietatea pentru familie*.

De la Indieni și Egipteni: persistența și obișnuirea cu pozițiunea socială a părinților, *prin exemplul dat de ceibătrâni celor tineri*.

De la Perși: năzuința spre *adevăr și sentiment național*.

De la Ebrei: cultura religioasă și cugetul divin care străbate totul.

De la Greci: cultura armonică a individualității estetice, prin gimnastică și musică.

De la Romani: *patriotismul și simțul practice* isvorit din duhul dominant al familiei.

născându-se : *toate acestea sunt criterii, ce ne întăresc în ideia, că junimea tocmai în acest timp ar avea trebuință de o deosebită îngrijire și călăuzire, spre a nu se rătăci pe căi greșite și ast-fel să ajungă la ruină.*

Dacă *neactivitatea* este deja în sine periculoasă pentru școlari, cu atât mai vartos va fi ea un timp critic pentru junime, anu ne când junimea ar fi întovărășita și de *influența rea, de societatea rea.*

Pentru periôda de dezvoltare a tinerimei ar fi, de mare folos tinerilor o viață serios regulată, cu o activitate continuă, fie la câmp, fie în atelier, ori în școlă, sub conducerea prudentă a unei persoane, de o voință fermă, și la nevoie chiar *autoritară, însă dreptă.* Și această spre a-i feri de *ruina morală* ce s'ar naște dintr'o *emancipare prematură.* De aceea, în acești ani de dezvoltare, tinerii n'ar trebui puși tocmai pe o treptă egală cu cei maturi, ei ar trebui să fie supuși la orecare restricțiuni. Anume ar trebui să se acorde orecare ajutor, din partea autorităților publice, părinților, patronilor și chiar școlii. Negreșit, este vorba numai de *subiecte rele, sălbătice, cari bat drumurile și cari ar putea molipsi și pe cei buni**)

Indiferența și neîngrijirea unor părinți, cu privire la supravegherea și disciplinarea copiilor lor, se întinde mai mult la copiii eșiți din școlă pri-

*) În adevăr această este una din cele mai importante chestiuni, care ar trebui să ne intereseze viu pe toți. În alte țări se discută neconținut în această privință, și se și vorbește de înființări de *ligi moralizatoare* pentru tinerime.

Credem însă noi că n'a sosit timpul și pentru țara noastră ?

mară. Căți-va din acești copii fără căpataiu, se întovărășesc și bat podurile, fără a se gândi să lucreze și ei ceva. Ei îndrăsnesc să insulte pe trecători, fac câte o bazaconie, vatămă proprietatea altora și aședămintele publice. După-ce săvârșesc fapta, dispar, și ast-fel pedépsa meritată nu-i ajunge, fiind că adesea nu li se pôte da de urmă. Unii din acești tineri săvârșesc fapte rele și nu se tem de loc de pedépsă, orî cel puțin de dojană, bizuindu-se pe părinții lor *cu dare de mână*, cari se bucură de ore-care trecere...

Ce vorbe frumoșe, mă-aduc aminte că am citit, sunt căți-va ani de atunci, prin afișe și jurnalele locale, de prin unele orașe ale Germaniei, inserate în numele autorității comunale: «*Punem sub protecțiunea publicului: aședămintele, înfrumusețările orașului, monumentele, grădinele, etc. etc.*» Prin acesta, d-lor, se aprecia în deajuns simțul sănătos și cultura estetică a concetățenilor!

Dar ce desilusiune atât pentru comuna, cât și pentru cetățeni, cum și pentru visitorii streini ai orașului, dacă o mână infamă a unui june stricat ar fi călcat în picioare acest simț nobil!

Ce desilusiune la noi pentru aceia în mâna căroră este pusă cultura tinerimei, dacă cu toate sfaturile din școlă pentru ținuta morală și purtarea cuviincioșă, totuși unii copii își permit pe stradă purtări necuviincioșe, impertinente, batjocoritoare în contra trecătorilor! Persoanele insultate nici nu mai îndrăsnesc a se plânge în contra acestor sêlbateci, temându-se de alte insulte. De aceia, credem, că ar fi de mare necesitate o dispozițiune în lege, *care negreșit să se și execute*, ca părinții să fie responsabili pentru excesele făptuite

de copiii lor minori. Și cerem acesta, cu drept cuvint, fiind că mulți părinți nu se turbură de loc de *faptele rușinoase* ale copiilor. Putem lesne trage la răspundere pe părinți pentru sîricăciunile făcute la proprietatea altuia, și chiar să cerem prin judecată despăgubiri, dar cu greutate am putea dobândi de la ei satisfacțiune pentru ofense personale, făcute de copii.

Timpu nostru este influențat prea mult de «**umanitatea**» rău înțelėsă, și urmarea este că *legea penală* nu prea are în vedere, în interesul educațiunei, acesta tréptă a vârstei.

Justiția penală, în cazul *când disciplina și drepturile șeolei nu mai sunt suficiente*, ar trebui să aibă dreptul și mijlocele necesare spre a trage la răspundere pe părinți, ori pe tutori. Noi cerem acesta în interesul moralei publice!

Printre oprirea ce impunem minorilor, face parte și oprirea de a asista la procese publice criminale, fiind-că *curtea cu jurați*, de și este o instituțiune prețioasă pentru societatea publică, ofera însă ocașiuni pentru violarea simțului moral al tinerilor. Minorii ar putea aci sugere multă *otravă morală*, prezentându-se scene de care inima inocentă pină acum n'a avut nici o închipuire.

Privirea în *cotiturile și vicleniile* viciului este mai bine de a rămânea necunoscută tinerilor. Asistând prea de timpuriu la ast-fel de procese *se pune germenezul unei manii* de a petrece numai în scandaluri și rătăcirii morale, găsind tinerimea în acesta plăcere. Precum vedem și instituțiunile cele mai necesare societăței pot, în óre care împrejurări, să devie vătămătoare. Dacă cineva ar obiecta, că rușinea și infierarea în public a celor osândiți ar putea să devie un mijloc de

Inspăimîntare și o pildă tuturor, și prin urmare ar putea să aiba un efect moralisator, noi din punctul de vedere al *unei înțelepte pedagogii* răspundem, că *exemplele răului* vor fi în tot-d'a-una un mijloc de îndreptare dubios, ba chiar periculos pentru morala tinerilor, și de sigur că păguba va întrece folosul! Se înțelege, că avem în vedere excepțiunile neînlăturabile, când tinerii se prezintă ca martori în fața judecătorului. Dar și atunci trebuie lucrat cu multă prudență. Și judecătorul, în oficiul său, este dator să nu uite maxima latină: «*cea mai mare sfială respectoasă se datorește copilului*».

Tot ce am atins în trecăt aci, se aplică și pentru vizitarea localelor de petrecere și a grădinelor publice, atât din considerațiuni de *higienă morală*, cât și din considerațiuni de *higienă publică*.

Și chiar vizitarea deasă a teatrelor trebuie mărginită. Vor merge dar copiii rar la teatru, dacă se poate numai ziua, și numai la piese bine alese și potrivite pentru etatea fragedă.

*
* *

Ajungem acum la cestiunea culturii morale a tinerimei, ca datoria școlii.

S'a discutat mult în reviste pedagogice și în alte foi publice cestiunea: *ce influență exerciază cultura intelectuală din școlă asupra stărei morale a tinerimei*, și mulți se exprimă categoric că, cu toată activitatea încordată a tinerimei, imoralitatea crește, și că nu se observă nici o influență morală din partea școlii cu tot progresul intelectual înaintat; ba unii merg

până acolo să acuze chiar școala de acest fenomen intristător!

Noi nu voim să luăm parte la această controversă și vom căuta în puține vorbe să ne dăm părerea noastră cât se poate de obiectiv și fie-care își va putea forma opinia sa după firea adevărată a lucrului. Arătam din capul locului, că școala în sine nu înrăutățește, nici strică moravurile tinerimei, ci acesta o fac *împrejurările timpului*. Școala, care în timpul nostru este așa des controlată, a cărei *datorie, plan și scop* se regulează până «*en détail*» prin dispozițiuni **de sus**, îi este imposibil să lucreze într'un mod destructiv pentru viața practică; dar, ca școala este prea slabă ca să îndrepteze ceea-ce spiritul veacului distruge, este un fapt de toți constatat!

Spiritul secolului, împrejurările timpului, mai adaog și *cerințele exagerate* ce se fac neconținut școlii, acestea toate sunt vinovate, dacă școala, pe terenu educațiunii morale, nu poate produce rîde mai bune.

Precum în viața publică, *góna materială* întrece și inabusește toate interesele și considerațiunile morale, tot așa și direcțiunea activității noastre din școală este îndreptată mai numai progresului intelectual, așa că totă munca noastră din școală poartă în *miniatură* întipărirea icónii timpului actual.

Totul în învățămînt se face în góna, fiind-că timpul hotărât pentru instrucțiune nu mai e suficient pentru *materia îngrămădită*; și eū am în vedere acum toate școlile din țară, de toate gradele și chiar pe cele speciale. Din cauza materialului colosal de instruit, cu greu scie învățătorul de unde să mai începă și mai cu sēma de unde să mai

ia timp, spre a satisface cerințele multilaterale. In toate discuțiunile despre școlă, fie în *adunări* fie prin *presă* toți se întrec a arăta lipsuri și a tot face pretenții noi. Se cere ca tot ce știința și progresul omenirii a dat la iveală să se împărtășască, *în mod pripit*, și țării noastre; și de aceia *direct* și *indirect* se pretinde ca școlarii noștri să fie aduși pe aceiași treaptă de cunoștințe, ca copiii din alte state, unde *cultura* s'a împărțiat și dezvoltat progresiv și organic, de veșuri*). Timpul la noi nu se prea calculează. *Am auzit chiar vorbindu-se, că copilul român este mai deștept de cât copiii din toată lumea și prin urmare, în scurt timp i-am putea turna toate învețăturile !!!*

*
* *

Cine a petrecut ani întregi printre copii știe, că mărginirea intelectuală și nedibăcia unora din ei este așe de frapantă în cât adesea nu scim ce mijloce să mai întrebuițăm; și nicăiri nu se presintă muncii omului mai multe greutăți de învins ca în activitatea instrucțiunii în școlă primara: lipsa de capacitate a unora, lipsa de bunăvoință a altora, ușurința unită cu lenevia, inconveniente felurite din familia școlariilor, degenerarea morală a unor familii, lipsa de ori-ce ajutor moral din partea părinților, absentări de la școlă, aglomerări de școlari prin unele școle, etc, etc.

*) Această observațiune privesce mai cu seamă pe corpul învățătoresc, de la formarea căruia, *în mod pedagogic*, atârână progresul în școlă.

Oare e de mirare, că *șcôla* în ast fel de condițiuni, sub ast-fel de împrejurări nefavorabile, nu pôte satisface tôte cerințele? Oare e de mirare, că nu pôte să se ocupe cu cultura morală cât ar fi de dorit, cât ar fi necesar? *Șcôla* este mânăta și ea de *curentul timpului* și nu ea este vinovata, dacă se cam neglijeza *cultura inimii*, după cum ar cere trebuința. Și chiar dacă unii învățatori, cu mari sacrificii, s'ar ocupa și de acésta parte, totul s'ar perde în fața petrecerilor și afacerilor lumii, așa în cât tótă străduința *învățătorului consciincios* a fost numai o muncă zadarnică. De câte ori nu s'au ridicat plângerii, că casa părintéscă, și *în genere societatea* dărâmă ceea ce *șcôla*, cu mare anevoință, a clădit pentru morală și cultură!

Apoi, spre a fi posibil șcôlei să-și îndrepte activitatea ei mai mult terenului moral, așa cum s'ar cuveni, ar trebui mai întâiu să se țină socoteală mai mult, de mersul natural al desvoltărei fizicului copiilor și a talentelor lor intelectuale, mai mult de cât se pôte face acum sub *îmbulzela* și *îngrămădirea* atâtor materii de învățat. Surmenajul ce e la ordinea zilei în țara noastră, mai mult de cât or-unde, ar trebui să dispară, căci din cauza acestei năpaste cădute asupra șcôlei, este imposibil să se țină compt de *legea naturei*, care nu primesce a fi forțată.

*
* * *

Câmp de activitate pentru cultura morală în șcôla, e adevêrat, ne oferă fie-care obiect de studiu, care pe lângă desvoltarea intelectului servește

până la un oare-care punct și la innobilirea sentimentelor inimei. Tóte obiectele de studiu sunt în serviciul culturéi. Materia obiectului și modul tratării servește să se formeze judecata morală și de a împuternici voința ; de aceea *pedagogia* recomandă, că trebuie să existe o relațiune strânsă, internă și externă, între tóte obiectele instrucțiunii, ca ast-fel coprinsul fie-cărui obiect de instruit să se contopéscă launtric, ca să dic așa, cu personalitatea elevului, ca din ce în ce să se nască din germenul personalității o *formă ideală*, ce se confirmă în viața fie-cărui individ, devenind acesta un *principiu regulator*.

Dar numai cunoscințele singure nu fac pe om; mii de mii de exemple ne probéză, că omul chiar cel mai bogat în cunoscințe póte să fie réu. De aceea în instrucțiune, se mai recomandă, *măsurat și oportun*, se mai recomandă și sfaturi, comparațiuni, îndem de imitarea celor bune: cuvinte care luminéza mintea și mișcă inima. Printre obiectele de studiu, anume lecțiunile de religiune cer o tratare practică. Acesta póte fi de mare folos și va servi la înaintarea binelui social. Dacă școlarii în aceste lecțiuni pricep adevărurile morale, dacă sufletul le-a fost atins, vor fi aceste lecțiuni de mare valóre educativă: ele prețuiesc mai mult de cât tóte noțiunile *catechismului* învățate pe dinafara și primite cu inima rece, nesimțitoare.

Minunat ne servește în cursul primar, pentru cultura etică, *intuițiunea morală*. Intuițiunea morală constă în a se pune ca baza instrucțiunii elementare povestiri, fie din biblie, fie din viața reală cu coprins moral. Prin aceste exemple și povestiri introducem pe copii în terenul moralei

și contribuim la deșteptarea și formarea sentimentelor lor. Povestirile morale luate din cadrele moravurilor și ale vieții oneste și personificate viu în ochiul spiritual al junimeii; de asemenea și ilustrațiunile corăspundătoare copriind duhul și inima, și au puterea de a face clare multe învățături, *abstracte de felul lor*, cari pe calea sterila și rece a predării dogmatice ar fi rămas nepricepute, nesimțite de școlarii. Scrieri ca ale lui *Riureanu, I. Nenitescu* și încă alte câte-va traduceri se pot recomanda foarte mult spre a fi utilizate. Mai cu sēma e de recomandat tuturor școlelor și familiilor: cartea d-lui *Nenitescu „Tatăl nostru“* (*), prin care scriere s'a adus un serviciu real școlii și culturii morale. Ce limbajiu simpla, naiv și curat ca sufletul nevinovat le copil! Ce ton dulce și nepretențios a sciut acest autor să întrebuinteze în foarte meritōsa sa scriere! Ce copriins moral a sciut să alegă! Cât de pricepu, cât de gingaș a știut el să pipăe, să atingă și să pună în vibrațiune cordele inimelor fragede ale copiilor.

* *
*

Dupa aceste reflexiuni isvorâte din convingere, ca resumare, declar încă odata, că *cultura morală a junimeii* este una din cestiunile cele mai importante ale timpului. Fie-care întârziere sau indiferență este primejdiosă nu numai

*) Pe lângă această carte, pe care noi o considerăm ca una din cele d'intăi cărți de *educație sănătōsă* pentru junime, mai recomandăm încă o altă carte d-lui *L. Nenitescu „Pui de lei“*, scriere ce n'ar trebui de a menea să lipsescă din nici o școlă, din nici o familie. *Ea este un isvor nesecat pentru despoltarea sentimentului patriotic.*

intereselor școlii, ci și intereselor societății. Din deslegarea fericită sau nefericită a acestei cestiuni va depinde binele sau răul generațiilor viitoare, binele sau răul patriei!

Am dis pute cam mult, în unele părți pute cam drastic, și tocmai la o serbare școlară! Eu am crezut că este de datoria or-cărui bun Român de a nu ascunde nici o dată răul, ci combatându-l să sperie îndreptare!...

Onorată adunare!

Înainte de a premia pe acești școlari silitori și cu purtări frumoșe să le adresăm și lor câte va cuvinte, și mai cu sémă acelora ce părăsesc pentru tot-d'auna școla primară.

Iubiți școlari!

Încă un sfat vă mai dăm vouă, cari părăsiți școla. Pentru unii din voi eșirea din școla este tot-de-odată și eșirea din casa părintescă. Acum intrați și voi în lume și trebuie să deveniți destoinici pentru diferite chemări. Multe cerințe vi-se vor face vouă tuturor și vi-se vor impune datorii serioșe.

Nici să nu vă așteptați numai la reușită, fără multă luptă! Chiar multe rele pute veți întâlni în calea vóstră; unii dintre voi pute vor trece și printr'un timp de sărăcie; pute să vie și bóle și alte nenorociri, dar curaj, iubiții mei! Gândiți-vé

tot-d'a-una la povețele părinților voștri! Gândiți-vă, că munca cinstită onorează pe om. Lucrați stăruitor și aveți purtări frumoase. Credeți în *Dumnezeu*, cum ați învățat de la părinții voștri și de la învățătorii voștri. Iubiți *patria* și *pe aproapele vostru*, așa cum v'a învățat școala. Răbdarea în totul să fie coróna voastră. Urmând ast-fel veți ajunge bine, plăcând lui Dumnezeu și órne- nilor.

«*Trăiască Dinastia!*»

«*Prosperere România!*»

VERIFICAT
2007

DE ACELAȘI AUTOR

„August Hermann Niemeyer's Verdienste
um das Schulwesen“

Leipzig, Hoffmann, 1892. (3 lei)

„Carte de citire Germană“ pentru Ro-
mâni, București, Socec, 1897. (3, 50)

„Comentar la cartea de citire Ger-
mană“ (două fascicule), București, tipo-
litografia Universală, 1897. (2 lei)

„Rolul Statului și al familiei în edu-
cațiune“, Câmpulung, tipografia Valescu,
1897. (60 bani)

